

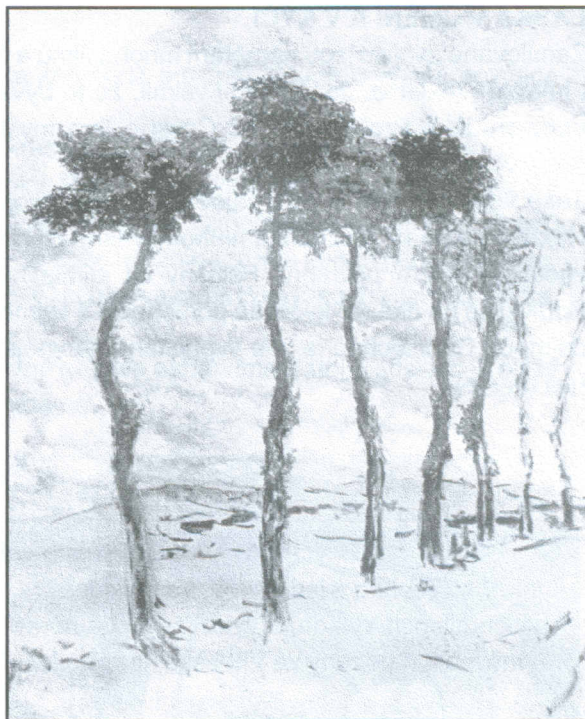
STRUČNÉ DĚJINY MALÍŘSTVÍ A SOCHAŘSTVÍ 20. STOLETÍ

IMPRESIONISMUS

Impresionismus (impression, franc.: dojem) vznikl kolem roku 1875 ve Francii. Impresionisté se snažili vystihnout zrakové dojmy, vyjádřit měkké, mihotavé světlo.

Impresionismus osvobodil **malíře** od historických nebo alegorických témat. Obrací pozornost k barvě rozechvívané sluncem, vzduchem, oparem nad krajinou. Obrazy impresionistů jsou jasné, složené ze skvrn malovaných rychlými tahy štětcem. Obrys a hmotnost předmětů mizí v mihotání světla. Za zakladatele impresionismu jsou považováni francouzští malíři Eduard Manet a Claude Monet.

Také **sochaři** se snažili vytvářet náladovou, světlem členěnou plastiku. Pevný povrch tvarů rozdrobili mnoha výstupky a prohlubněmi, které připomínají členitě dělený malířský rukopis. Vůdčím duchem impresionistického sochařství byl Francouz Auguste Rodin. Během své tvůrčí činnosti vystřídal několik uměleckých názorů (romantismus, realismus, impresionismus).

A. Slavíček: Žamberecká silnice (výřez), olej, 1909

V Čechách využíval impresionistického způsobu malby nejprve Antonín Slavíček a po něm řada jeho žáků a napodobitelů.

K českým sochařům tohoto proudu patří především Rodinův žák Josef Mařatka, dále Bohumil Kafka a vynikající medailér Otakar Španiel. Oba poslední byli ovlivněni Rodinovou výstavou, která se konala roku 1902 v Praze.

Eduard Manet (1832 - 1883) [eduár mane]

Claude Monet (1840 - 1926) [klód mone]

Auguste Rodin (1840 - 1917) [ogist rodén]

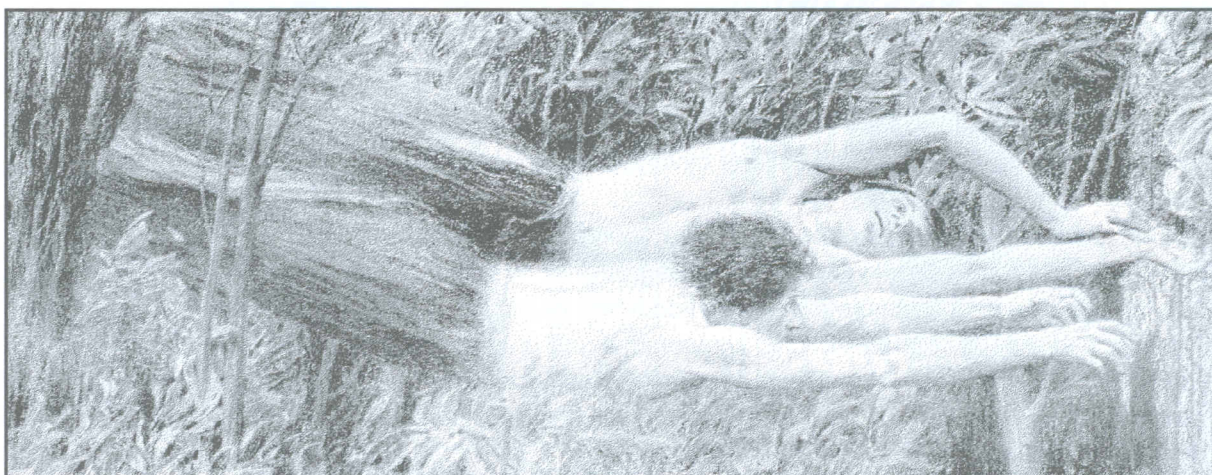
Antonín Slavíček (1870 - 1910)

Josef Mařatka (1874 - 1937)

Bohumil Kafka (1878 - 1942)

Otakar Španiel (1881 - 1955)

Jan Preisler: Větr a vánek, kresba uhlem, 1896

SECESE

Na sklonku 19. století se měkká impresionistická tvorba často spojovala s tzv. **symbolismem**, který zdůrazňoval především duchovní obsahy díla. Z obou proudů vyrostlo umělecké hnutí nazývané někdy „nové umění“, častěji však „secese“ (česky: odloučení, odštěpení). Secese rychle ovládla evropské umění - architekturu, malířství, sochařství a umělecké řemeslo.

Secesní **malířství** chce vyjádřit tklivou náladu končícího století. Volí k tomu vláčné, plynoucí linie, zdobně členěné plochy a ornamentální stylizaci přírodních prvků. Secesní barevnost je potměnělá, založená na harmonii převážně studených, lomených tónů. Secese měla několik středisek - v Německu, ve Francii (Henri Toulouse-Lautrec), v Anglii (Aubrey Beardsly), v Rusku (Michail Vrubel) a ve Vídni (Gustav Klimt).

Secese nenašla mezi evropskými **sochaři** tak osobité představitele, kteří by se vyrovnali architektům a malířům. Její vliv nacházíme jen v ojedinělých pracích známých umělců, například v reliéfech Paula Gauguina a v některých dílech Rodinových.

Představitelem českého secesního malířství, a zejména secesního plakátu, byl v Paříži žijící Čech Alfons Mucha. Další čeští malíři ovlivnění secesí byli Jan Preisler, Vojtěch Preissig a krajinář Antonín Kalvoda. Rané dílo Františka Kupky, pozdějšího průkopníka abstraktní malby, je rovněž secesní.

Česká secese se může pochlubit řadou pozoruhodných sochařů. K nejvýznačnějším patří Stanislav Sucharda (pomník Františka Palackého v Praze), Ladislav Šaloun (sousedí Mistra Jana Husa na Staroměstském náměstí), Bohumil Kafka a František Bílek, tvůrce dřevěných soch a reliéfů.

Aubrey Beardsly (1871 - 1897) [óbrí bedslí]

Henri Toulouse-Lautrec (1864 - 1901) [ánri tulúzlotrek]

Michail Vrubel (1856 - 1910)

Gustav Klimt (1862 - 1918)

Alfons Mucha (1860 - 1939)

Jan Preisler 1872 - 1918) [prajzler]

Vojtěch Preissig (1873 - 1944) [prajsik]

Antonín Kalvoda (1875 - 1934)

Stanislav Sucharda (1866 - 1916)

Ladislav Šaloun (1870 - 1946)

Bohumil Kafka (1878 - 1942)

František Bílek (1872 - 1941)

Antonín Procházka:
Hráči,
olej, 1908

UMĚNÍ PO IMPRESIONISMU

Umění, které bezprostředně navázalo na impresionismus, zahrnuje několik významných osobností - zejména Francouzů - tvořících na sklonku 19. století. Patří mezi ně Georges Seurat, který se zabýval teorií barevné skladby, dále Paul Cézanne, zastánce rozumem promyšlené výstavby obrazu, Paul Gauguin a Holanďan Vincent van Gogh. Oba posledně jmenovaní umělci se zasloužili o rozvoj výrazové malby, která úmyslně tvary deformuje a nadsazuje barvy. Tím účinek obrazu zesiluje a dává mu mnohdy symbolické významy.

V Čechách rozvinuli poimpresionistické malířství mladí studenti pražské Akademie. Vystavovali po roce 1907 pod názvem Osma. Patřili k ní například Emil Filla, Otakar Kubín, Bohumil Kubišta a Antonín Procházka. Postupně se hlásili k expresionismu, futurismu a kubismu.

Georges Seurat (1859 - 1891) [žorž sera]

Paul Cézanne (1839 - 1906) [pól sézán]

Paul Gauguin (1848 - 1903) [pól gogén]

Vincent van Gogh (1853 - 1890) [gog]

Emil Filla (1882 - 1953)

Otakar Kubín (1883 - 1969)

Bohumil Kubišta (1884 - 1918)

Antonín Procházka (1882 - 1945)

FAUVISTICKÉ MALÍŘSTVÍ

Fauvistické malířství se zrodilo na samém počátku 20. století v Paříži v okruhu malíře Henri Matisse. Fauvisté využívali barvy především k vyjádření životních radostí. Nezajímaly je prostorové dojmy, perspektivní hloubku obrazů nahrazovali plošně zdobným řazením tvarů. Fauvismus můžeme považovat za obměnu expresionismu; není však dramatický, zneklidňující a kritický, ale naopak harmonický, vyvážený. Fauvismus (fauve [fóv], franc.: šelma) směřuje k smyslově okouzující malbě v čistých, jásavých barvách. Hlavními představiteli kromě Matisse byli Raoul Dufy a André Derain.

Fauvismus se omezil především na práci s barvou, proto se neuplatnil v architektuře ani v sochařství.

Henri Matisse (1869 - 1951) [ánri matys]

André Derain (1880 - 1954) [derén]

Raoul Dufy (1877 - 1953) [raul dyfi]

EXPRESIONISMUS

Jako protiklad k měkkému, tvarově neurčitému impresionismu vznikla tvorba zaměřená k vyjádření prudkých duševních hnutí - expresionismus (expression, franc.: výraz). Mnozí expresionisté se věnovali společenské (sociální) kritice, poukazování na lidskou bídu a utrpení chudých.

Expresionistické **malířství** vyjadřuje citová hnutí pomocí nadsazené barvy, přehnaných tvarů a rozmáchlých tahů štětce. Předchůdci expresionismu byli zejména Vincent van Gogh (viz poimpresionistické malířství) a Nor Edvard Munch. Označení „expresionismus“, výrazové umění, vzniklo kolem roku 1910 v Německu v souvislosti s výstavami dvou uměleckých spolků: jeden vystupoval pod názvem Most (Die Brücke), druhý Modrý jezdec (Der blaue Reiter). Mezi jejich členy patřili Ernst Ludwig Kirchner, Emil Nolde, Franz Marc, dočasně i Vasilij Kandinskij a Paul Klee.

To, čeho bylo v malířství dosahováno barvou, vytvářel v **sochařství** klenutý objem, nadsázka a deformace. K zástupcům expresivního sochařství patří Rodinův současník i protichůdce Francouz Emille Antoine Bourdelle. Jeho Héraklés-Lučištník je v majetku Národní galerie v Praze. Společenská kritika se objevila v sochařských dílech Němky Käthe Kollwitzové (byla rovněž vynikající grafičkou) a v tvorbě jí blízkého sochaře Ernsta Barlacha

Edvard Munch (1863 - 1944)

Ernst Ludwig Kirchner (1880 - 1938)

Emil Nolde (1867 - 1957)

Franz Marc (1880 - 1916) [franc mark]

Vasilij Kandinskij (1866 - 1944)

Paul Klee (1879 - 1940) [klé]

Emille Antoine Bourdelle (1861 - 1929) [antoan burdel]

Käthe Kollwitzová (1867 - 1945) [kete kolvicová]

Ernst Barlach (1870 - 1938)

Jako příklady české fauvistické malby můžeme uvést některé obrazy Václava Špály.

Václav Špála: Pradlena, olej, 1919

V Čechách se k expresionismu hlásí částí svého raného díla zejména členové Osmy (viz Umění po impresionismu). Expresivní tendence působí až do současnosti. Mezi její průkopníky můžeme počítat např. Josefa Čapka nebo Jana Baucha a další. Expresivních postupů používala i většina umělců hlásících se k tzv. sociálnímu umění, např. Miloslav Holý nebo Pravoslav Kotík. Pod Bourdellovým vlivem pracovala řada českých sochařů, na předním místě Jan Štursa. Jeho práce z let 1910 - 1918 se vyznačují nadsázkou a snahou o silný účinek vyklenutých tvarů (sousedí Práce pro Hlávkův most). Přímým žákem Bourdellovým byl Otto Gutfreund (více o něm najdete v oddíle Kubismus). Český expresionismus má tedy dvě podoby: první zdůrazňuje především tvar a barvu, druhá vyjadřuje navíc také kritický pohled na společenské poměry.

Václav Špála (1885 - 1946)

Josef Čapek (1887 - 1945)

Jan Bauch (1898 - 1995)

Pravoslav Kotík (1889 - 1970)

Jan Štursa (1880 - 1925)

KUBISMUS

Kubismus vznikl po roce 1907 v Paříži, kde se tehdy shromažďovali mladí umělci z celého světa. „Vynálezci“ kubismu (cube, franc.: krychle, kostka) byli dva malíři - Španěl Pablo Picasso a Francouz Georges Braque.

Jako první vzniklo tedy kubistické **malířství** a otevřelo nový umělecký směr, který se později projevil rovněž v sochařství, v architektuře a užitém umění. Kubisté nevycházeli z tradičního perspektivního vidění. Jméno dostali podle toho, že malovali kubické tvary a usilovali o tvorbu řízenou víc rozumem než citem. Zkoumali geometrický základ přírody, rozkládali tvar na dílčí pohledy z různých stran a sestavovali z nich nové celky. Kubismus prodělal několik stadií: krystalické, rozkladné a skladebné (analytický a syntetický kubismus). Od původního nezájmu o barvu se vrací k barevnosti. I když vlastní kubismus trval jen několik let (1907 - 1914), ovlivnil malířství na dlouhá desetiletí. Stal se ukazatelem cesty k obrazu, který není napodobením přírody, ale sám se stává novou, zmnoženou skutečností.

Picasso, který nebyl školený sochař, modeloval přesto několik kubistických plastik. Hlavy a figury utvářel tak, aby se navzájem prolínal pohled zepředu i z boků a vše komponoval ze zjednodušených, tvrdě lomených tvarů. Na jeho **sochařství** působila zpočátku zejména tvorba afrických černochů. Ke kubismu se brzy přihlásili další sochaři: Francouz Henri Laurens, litevský umělec Jacques Lipchitz, Rusové Alexander Archipenko, Ossip Zadkin a jiní. Všichni žili v těch letech v Paříži.

Pablo Picasso (1881 - 1973) [pikaso]

Georges Braque (1882 - 1963) [žorž brak]

Henri Laurens (1885 - 1954) [ánri lorán]

Jacques Lipchitz (1891 - 1973) [žak lipšic]

Alexander Archipenko (1887 - 1964)

Ossip Zadkin (1890 - 1967)

V Čechách měl malířský kubismus významné představitele zejména v Emilu Fillovi, Bohumilu Kubišovi a Antonínu Procházce. Další umělci (např. architekt Josef Gočár) kubismus později obměňovali a rozmanitě využívali.

O. Gutfreund:
Hlava Vikí,
bronz, 1911

Český sochař Otto Gutfreund už roku 1911 samostatně objevil zásady kubistické plastiky. Jeho sochy však dlouho znali jen diváci v Praze, dnes už jsou obdivovány i v zahraničí.

Emil Filla (1882 - 1953)

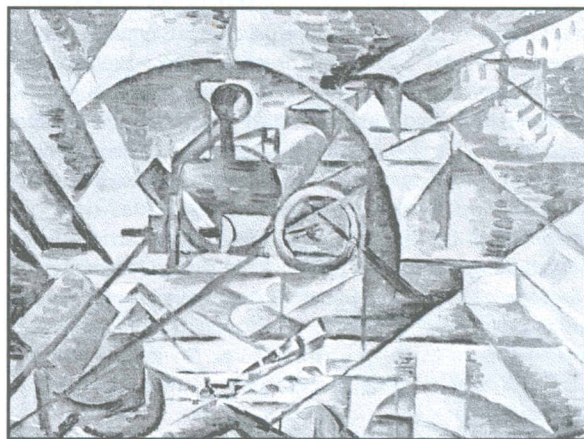
Bohumil Kubišta (1884 - 1918)

Antonín Procházka (1882 - 1945)

Otto Gutfreund (1889 - 1927)

Josef Gočár (1880 - 1945)

B. Kubišta: Vlak v horách (výřez)
olej, 1913

FUTURISMUS

Futurismus je vynálezem italských umělců, kteří navázali na kubisty (futurus, lat.: budoucí). Futuristé viděli krásu v technické civilizaci, obdivovali automobily, letadla i zámožské parníky. Zobrazovali sílu a rychlost strojů. Pokusili se zachytit je tím, že figury a věci rozložili na jednotlivé, pohybové fáze.

Malířský futurismus rozvinuli zejména Umberto Boccioni a Carlo Carra.

Boccioni byl zároveň i nejvýznamnějším futuristickým **sochařem**. Zrušil celistvý objem plastiky, rozčlenil ji na jednotlivé části, které pak opět sestavil v celek. Názvy jeho soch prozrazují jeho záměry: Dynamická plastika, Láhev rozvíjející se do prostoru (1912).

Umberto Boccioni (1882 - 1916) [bočony]

Carlo Carra (1881 - 1966) [karlo kara]

U Čechách věnoval futurismu značnou pozornost zejména Josef Čapek. Rozložené tvary se objevují v díle Bohumila Kubišty, Václava Špály a dalších autorů. Náznaky sochařského futurismu najdeme v některých dílech O. Gutfreunda.

Josef Čapek (1887 - 1945)

Giorgio Chirico (1880 - 1978) [džordžo kiriko]
Juan Miró (1893 - 1983) [chuan]
Marc Chagall (1887 - 1985) [mark šagal]
Paul Klee (1879 - 1940) [paul]
Max Ernst (1891 - 1976)
Yves Tanguy (1900 - 1974) [iv tangi]
Salvador Dalí (1904 - 1989)
Alberto Giacometti (1901 - 1966) [džakomety]

Josef Šíma (1891 - 1971)
Jan Zrzavý (1890 - 1977)
František Muzika (1900 - 1974)
Jindřich Štyrský (1899 - 1942)
Toyen (M. Čermínová) (1902 - 1980) [toajen]
František Janoušek (1890 - 1943)
Vincenc Makovský (1900 - 1966)
Ladislav Zív (1909 - 1980)
Zdeněk Rykr (1900 - 1940)

ABSTRAKTNÍ UMĚNÍ

Abstraktní umění (nazýváme je též **nezobrazující, bezpředmětné** nebo **nefigurativní**) se objevuje poprvé již kolem roku 1910. Abstraktní **malíři** vytvářejí obraz pomocí „čistých“ tvarů, linií a barev. K zakladatelům počítáme dva umělce ruského původu - Vasilije Kandinského (viz expresionismus) a Kazimíra Maleviče, dále Holanďana Pieta Mondriana a v Paříži tvořícího Čecha Františka Kupku.

Souběžně s nimi rozvíjel abstraktní tvorbu také v Paříži žijící rumunský **sochař** Constantin Brancusi. Soustavně hledal nejzákladnější přírodní formy. Dospěl k hlavě-vejci, ptáku-vřetenu, rybě-oválu. Jindy užil geometrické tvary, např. polokoule, hranoly, komolé jehlany, šroubové plochy. Brancusi našel příbuzného tvůrce v německém umělci Hansi Arpovi. Později je následoval anglický sochař Henry Moore. (Moore však modeloval často také lidské postavy.)

V Čechách si mezi první a druhou světovou válkou vyzkoušeli abstraktní malbu zejména Vojtěch Preissig, František Foltýn a dva či tři další osamocení jednotlivci. (František Kupka žil od roku 1895 ve Francii.)

Před rokem 1950 nemělo české umění sochaře, který by se celý život zaměřil k abstraktní tvorbě. Bezpředmětné plastiky nacházíme ojediněle v díle Hany Wichterlové, Vincence Makovského i Bedřicha Stefana.

Vasilij Kandinskij (1866 - 1944)
Kazimír Malevič (1878 - 1935)
Piet Mondrian (1872 - 1944) [pít]
Constantin Brancusi (1876 - 1957) [brankusi]
Henry Moore (1898 - 1986) [mór]

František Kupka (1871 - 1957)
Vojtěch Preissig (1873 - 1944) [prašik]
František Foltýn (1891 - 1976)
Bedřich Stefan (1896 - 1982)
Hana Wichterlová (1903 - 1990)
Vincenc Makovský (1900 - 1966)

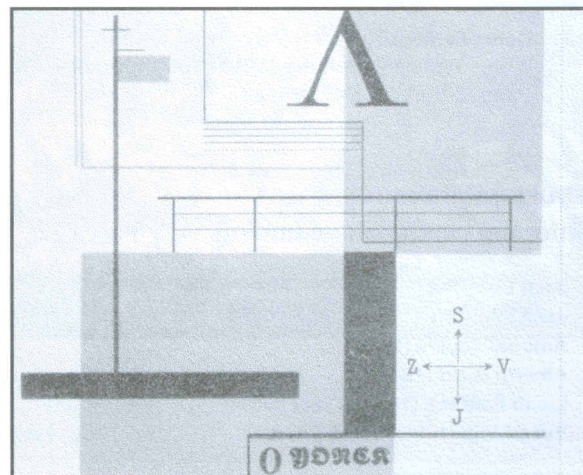
Konstruktivismus

Konstruktivismus je zvláštní podobou nefigurativní tvorby. Jeho základem je geometrie přímek, ploch, kružnic, hranolů a křivek v prostoru, proto má blízko jak k architektuře, tak k technickému světu strojů. Konstruktivismus vznikl na sklonku první světové války v Rusku. K jeho zakladatelům patří Vladimír Tatlin, autor známé sochy-architektury nazvané Věž třetí Internacionály. Dalším sovětským konstruktivistou byl Alexandr Rodčenko, činný též jako fotograf. Konstruktivismu se věnoval také architekt El Lisickij.

K podobně zaměřené skupině patřili **sochaři** Naum Gabo a Anton Pevsner. V roce 1917 pracovali v Moskvě, o několik let později přesídlili do Paříže, Gabo pak odjel do Londýna a USA. Jejich díla připomínají složité geometrické modely.

V Čechách měl konstruktivismus velký ohlas v architektuře, kterou označujeme jako „funkcionalismus“. Železobetonová kostra zdůrazňuje především účel - funkci stavby. Konstruktivistickou grafiku (typografii) rozvíjel Karel Teige.

K. Teige: Typografická kompozice, 1927

Vladimír Tatlin (1885 - 1956)
Alexandr Rodčenko (1891 - 1956)
El (zkratka pro Lazar) **Lisickij** (1890 - 1941)
Naum Gabo (vlast. jménem Nahum Pevsner, 1890 - 1975)
Anton Pevsner (1884 - 1962)

Kinetické umění

Kinetické **sochařství** (kineó, řecky: uvádím do pohybu) se snaží o překonání nehybné (statické) plastiky. Pohyb nemá být jen předstírán, ale hmota má být skutečně rozhýbána. Významné pokusy v tomto směru provedl Maďar László Moholy-Nagy, profesor dessavské výtvarné školy Bauhausu. V roce 1922 vytvořil Světelnou rekvizitu, abstraktní prostorový objekt, který se otáčí a přitom odráží světlo.

Jiná skupina sochařů-kinetistů pracuje s přirozeným pohybem hmoty zavěšené nebo upevněné na kloubech. Objevitelem této cesty je Američan Alexander Calder. Roku 1930 vytvořil první „mobily“, objekty z kovu, které rozhýbává vítr nebo ruka diváka.

Kinetismus našel české průkopníky, k nimž musíme počítat především Zdeňka Pešánka, který se zabýval tvorbou světelných objektů (Barevný klavír 1922, 1925 a 1927). Roku 1930 vytvořil pohyblivý (kinetický) světelný „pomník“ pro transformační stanici v Praze. Teprve po roce 1960 uplatnilo více našich sochařů kinetické postupy, ojedinele také s využitím světla.

Mezi současnými sochaři našel Calder následovníka v Jiřím Novákovi a Vratislavu K. Novákovi. Záměry těchto umělců prozrazují názvy jejich objektů: Motýlí křídla, Píseň kovového věku, Zasněžené vrtule. Také sochař Vladimír Janoušek vytvořil řadu pohyblivých figur-kyvadel.

László Moholy-Nagy (1895 - 1946) [láslo mohoj nád]
Alexander Calder (1898 - 1976) [khólde]

Zdeňk Pešánek (1896 - 1965)
Vladimír Janoušek (1922 - 1986)
Vratislav K. Novák (1942)

POVÁLEČNÉ ABSTRAKTNÍ UMĚNÍ

V letech 1950 - 1960 se v Evropě i v zámoří rozšířilo abstraktní umění. Tehdy vznikla expresivní abstrakce, konstruktivně geometrická abstrakce (využívající zkušenosti kubismu), strukturální abstrakce (blízká imaginativnímu umění), gestická malba.

Geometrická abstrakce, op-art

Barnett Newman (1905 - 1970) [njumen]
Kennet Noland (1924) [nolend]
Frank Stella (1936)
Richard Paul Lohse (1902 - 1988) [lóze]
Viktor Vasarely (1908)
Bridget Rileyová (1931) [bridžit riliová]
Nicolas Schöffer (1912) [šefr]

Václav Boštík (1913)
Jiří Kolář (1914)
Karel Malich (1924)
Stanislav Kolíbal (1925)
Hugo Demartini (1931)
Zdeňk Sýkora (1920)

Lyrická (gestická) abstrakce

USA:

Jackson Pollock (1912 - 1956) [džeksn polok]
Archile Gorky (1905 - 1948) [aršil gorky]
Willem de Kooning (1904) [vilem de kuning]
Franz Kline (1910 - 1962) [franc klajn]
Marc Rothko (1903 - 1970) [mark rotko]

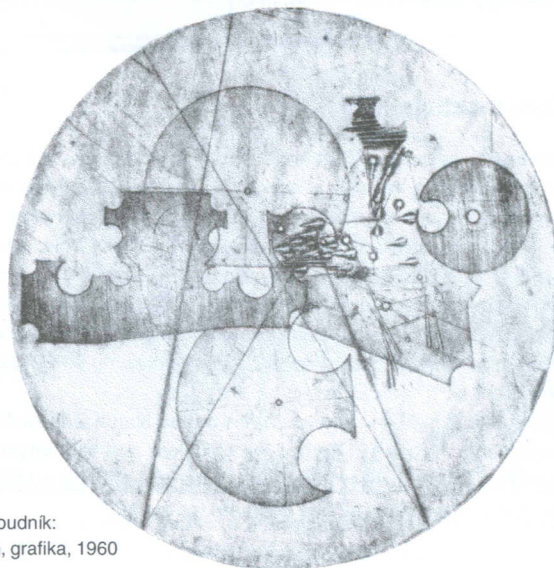
Evropa:

Georges Mathieu (1921) [žorž matié]
Wols - Wolfgang Schulze (1913 - 1951) [šulce]
Hans Hartung (1904 - 1967)

Strukturální abstrakce (informel - materiálové umění)

Jean Dubuffet (1901 - 1985) [žán dybyfe]
Jean Fautriére (1898 - 1963) [fotrié]
Antonio Tapes (1923)
Alberto Burri (1915)
Lucio Fontana (1899 - 1968) [lučio]
Yves Klein (1928 - 1962) [iv klajn]

V. Boudník:
Kruh, grafika, 1960

Vladimír Boudník (1924 - 1968)
Jan Kotík (1916)
Mikuláš Medek (1926 - 1974)
Jiří Balcar (1929 - 1968)
Zbyněk Sekal (1923)
Jan Koblasa (1932)

NÁVRAT K FIGUŘE - NOVÁ FIGURACE

Druhá světová válka na šest let narušila plynulost umělecké tvorby v Evropě. Paříž ztratila svou vůdčí roli a do výtvarného dění začala zasahovat i další kulturní střediska. Byly obnoveny velké mezinárodní výstavy (Bienále v Benátkách - zde má Československo od roku 1936 vlastní pavilón - Bienále v brazilském Sao Paulu, Documenta v západoněmeckém Kasselu aj). Vznikly četné nové galerie a kulturní zařízení: Centre Pompidou [sántr pompidú] v Paříži, Guggenheimovo [gagenhajmovo] muzeum v New Yorku.

Vliv na mladé umělce měl stále ještě Pablo Picasso, i když už dávno nemaloval kubisticky. Henry Moore, o kterém jsme hovořili v oddíle o nefigurativním sochařství, se obrátil k figurálním motivům (Figury žen, Ležící bojovníci) a k antickému odkazu. Stal se postupně jedním z nejvýznamnějších umělců 20. století. Zvláštní vývoj prodělal i sochař Alberto Giacometti, někdejší představitel surrealismu. Vrátil se rovněž k lidské postavě: prodloužil figury do výšky a tím je naplnil silným duchovním obsahem. Italské sochařství se prosadilo zvláště po roce 1950. Na mezinárodních výstavách se objevují práce Marina Mariniho, Giacomo Manzua i Emilia Greca. Jejich figury, portréty a reliéfy v mnohém odkazují až k umění starověkého Říma.

Marino Marini (1901) [maríny]

Giacomo Manzu (1908 - 1991) [džakomo]

J. Načeradský: Štrajchpuďlící, olej, 1967

A. Lamr:
Ztracený víkend,
1978, (výřez)

Pop-art

Pop-art je název pro umění zobrazující, které ukončilo nadvládu všech podob abstrakce. Kopíruje prvky ze světa reklamy, comicsů, fotografie a spotřebního zboží. Svou lidovostí (snadnou srozumitelností) vytváří záměrný protějšek k populární hudbě (pop-music). Šíří se po roce 1955 ze Spojených států, kde je spojeno se jmény svých „hvězd“:

Andy Warhol (1928 - 1987) [vórho]

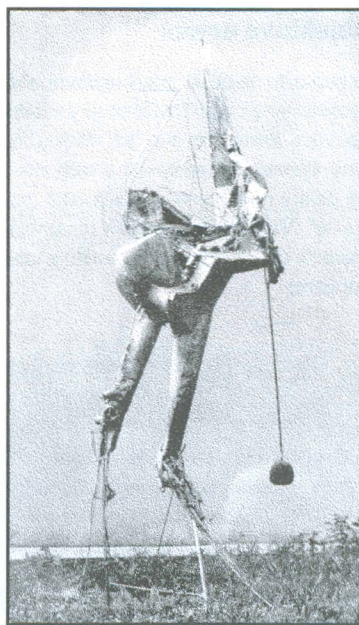
Roy Lichtenstein (1923)

James Rosenquist (1933) [džejmz rozenkvist]

Robert Rauschenberg (1925) [raušnberg]

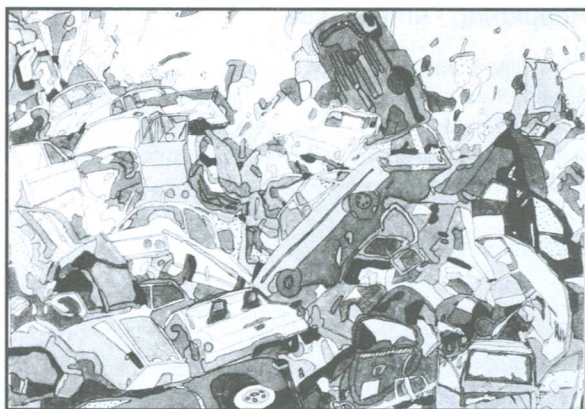
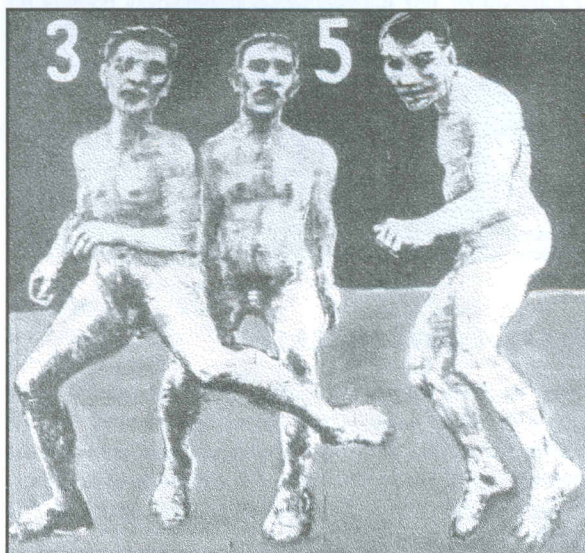
Jasper Johns (1930) [džespr džounz]

George Segal (1924) [džordž]

V. Janoušek:
Věčný chodec,
svařované železo, 1966

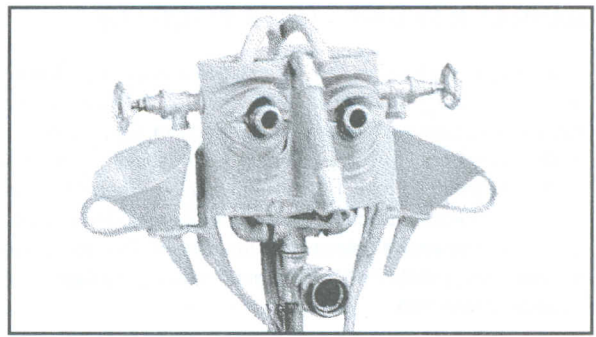
Po okupaci ožívá i výtvarné umění. Spojením několika veřejných sbírek vzniká Národní galerie v Praze.

Jiří Načeradský (1939)
Aleš Lamr (1943)

Nový realismus. Objektové umění

V Evropě je americkému pop-artu nejbližší „nový realismus“ či „nová figurace“. Umění rozšířilo svůj zájem i na obyčejné všední předměty, dokonce i na věci, které člověku už dosloužily. Umělci jim nyní dávají jiné významy a sestavují z nich nové celky. Takové prostorové útvary nemůžeme označit jako „sochy“, ale říkáme jim „objekty“. Vznikají spojováním (asambláží) nejrozmanitějších materiálů: dřeva, kovu, skla, textilu a také přírodnin (viz. oddíl arte povera)

K. Nepraš: Hlava, asambláž, (detail), 1985

Německo: **Horst Antes** (1936)
Itálie: **Domenico Gnoli** (1933 - 1970) [ňoli]
Francie: **Martial Raysse** (1936) [marsial rays]
Anglie: **Richard Hamilton** (1922) [ričrd hemiltn]
R. B. Kitaj (1932)
David Hockney (1937) [dejvid hokny]

Květa a Jitka Válový (1922)
Adriana Šimotová (1926)
Jiří Balcar (1929 - 1968)
Zdeněk Beran (1937)
Pavel Nešleha (1937)
Karel Nepraš (1939)

Fotorealismus

Asi od roku 1970 chtěli někteří výtvarní umělci napodobit přírodu věrněji než fotoaparát. Malíři zvětšovali portréty do nadživotních velikostí (v tom vynikl Američan Chuck Close), sochaři modelovali sochy barevné, v opravdových šatech a se skutečnými vlasy. Zde vynikl jiný Američan Duane Hanson.

USA: **Duane Hanson** (1925) [djuen hansn]
Chuck Close (1940) [čak klous]
Claes Oldenburg (1929) [kláz oldnberg]
Evropa: **Franz Gertsch** (1930) [gerč]

M. Knížák: Demonstrace jednoho, akce, 1964

HLEDÁNÍ NOVÝCH CEST

I když se zdálo, že malířství našlo po ukončení nadvlády abstraktního umění svou vlastní „cestu zpět“, nebyla to celá pravda. Kolem roku 1960 někteří výtvarní umělci úplně opustili malování obrazů a tvorbu soch. To, čím se zabývali (např. happening nebo body-art), se někdy nazývá „umění po malířství“.

Happening - umění akce

Happening [hepenynk], který se zrodil před rokem 1960 ve Spojených státech amerických, patří k uměleckým akcím postaveným na nové roli diváků. Výtvarník je, vybízí k činnosti, oni sami ji uskutečňují. Spoluvytvářejí tak umění, v němž nejde o výsledné dílo, ale o děj a jeho prožívání.

Nezávisle na americkém prostředí provedl v Praze Vladimír Boudník první akce na ulicích, kdy kolemjdoucí vybízel k dotváření oprýskané omítky na zdech.

Po roce 1960 uskutečnil původní české happenings Milan Knížák se skupinou Aktual.

Příslušníci hnutí Fluxus:

John Cage (1912 - 1992) [džon kejdž]
Allan Kaprow (1927) [elen keprou]
George Brecht (1926) [džordž]
George Maciunas (1931 - 1978) [džordž mekjunas]
Wolf Vostel (1932) [fostl]
Joseph Beuys (1921 - 1986) [jozef bojs]
Dick Higgins (1938) [dik hidžins]
Ben Vautier (1935) [vótié]
Nam Jun Paik (1932) [džun]

Vladimír Boudník (1924 - 1968)

skupina Aktual:

Milan Knížák (1940)
Soňa Švecová (1946)
Vít a Jan Machovi (1945, 1943)
Jan Trtílek (1938)

Body-art a performance

Happeniny předcházely body-artu, tělovému umění, jehož tvůrci zkoumají zkušenosti vlastního těla, často v situaci ohrožení, bolesti a námahy. Lyrickým polem body-artu je tetování, malba na těle. Body-artové akce mnohdy neznatelně přecházejí v performanci, představení, v němž autor před diváky uskutečňuje nějaký děj využívající různých uměleckých médií (pohybů, zvuků, barev, světla atd.)

Od roku 1975 do současnosti se performance čas od času uplatňuje i v českém umění.

Gilbert & George (1943, 1942) [gilbert end džordž]
Vito Acconci (1940) [akonči]
Bruce Nauman (1941) [brjus naumen]
Marina Abramovičová (1946)
Chris Burden (1946) [bárdn]

Marian Palla (1953)
Václav Stratil (1950)
Jan Mičoch (1953)
Petr Štembera (1945)
Tomáš Ruller (1957)

Z. Ságlová: Kladení plen u Sudoměře, 1970

Land-art [lend art]

Dalším výsledkem stálého hledání nových výtvarných cest byl land-art (zemní umění). Jeho tvůrci opustili galerie a „ozvlášťovali“ různými zásahy přírodní prostředí (zálivy, pobřeží, pouště). Jejich výtvoři byly často dotvářeny vodou, větrem. První tvůrci land-artu vzešli z řad minimalistického sochařství. Významnou úlohu přitom měli Američané.

Donald Judd (1928) [džad]
Robert Smithson (1938 - 1973)
Mike Heizer (1944) [majk hajcr]
Walter de Maria (1935)
Richard Long (1945)
Jan Dibbets (1941)
Christo (1935)

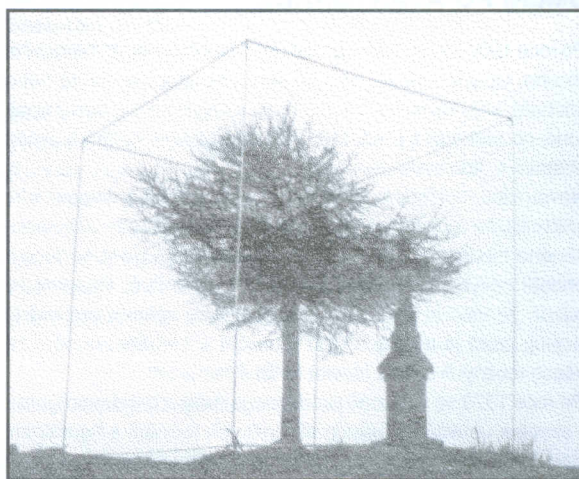
Zorka Ságlová (1942)
Jan Steklík (1938)
Miloš Šejn (1947)

I. Kafka: Kovová krychle v krajině, 1979

Minimální umění (minimal art)

Tvůrci minimálního umění hledají nejjednodušší, základní řád věcí kolem nás. Řadí k sobě geometrické formy (v obraze barevné plochy, v prostoru základní tělesa - krychle, hranoly, koule) podle jasných matematických pravidel. Cílem minimalistů je největší možná střízlivost, která má nahradit dosavadní složitě a mnohomluvné umění.

Minimal art našel významné představitele především mezi americkými sochaři. Jedním z neznámějších je Sol LeWitt, jenž vyplňuje výstavní sály sestavami „prázdných“ krychlí, které jsou vytvořeny pouze z hran a tím zbaveny hmoty i objemu.

Sol LeWitt (1928) [soljut]

Ivan Kafka (1952)

Do blízkosti land-artu můžeme přiřadit hnutí arte povera (chudé umění), které využívá prosté hromadění a přenášení přírodních materiálů - proutí, kamenů, klád - do galerijního prostředí.

Mario Merz (1925)
Jannis Kounellis (1936)

Mnozí autoři navazují na odkaz dadaismu a vytvářejí z odpadových materiálů výtvarné objekty: hřebíky a popel využívá Günter Uecker, těsto Daniel Spoerri, součásti starých strojů Jean Tinguely, slisované vraky aut César atd.

Günter Uecker (1930) [gyntr ykr]
Daniel Spoerri (1930) [speri]
Jean Tinguely (1925 - 1991) [žán tengely]
César (1921) [sézar]

Konceptuální umění

Nejdůslednější odklon od obrazu a sochy představuje konceptuální umění. Zamítá hmatatelnou podobu díla a klade důraz na myšlenkový proces, který je naznačen třeba jen slovem, větou či textem napsaným často na stěnu galerie. Koncept tedy nenabízí divákům smyslový zážitek, ale vyzývá je k přemýšlení a duševní spolupráci (využívá filozofických citátů, záměny významů aj.). Tento výtvarný proud vrcholil kolem roku 1970, ale v tvorbě některých autorů je uplatňován dodnes.

USA: **Joseph Kosuth** (1945) [džouzeť khousut]
George Brecht (1926) [džordž]
Janny Holzerová (1950) [dženy holcrová]
Německo: **Joseph Beuys** (1921 - 1986) [jozef bojs]
Timm Ulrichs (1940)

Dalibor Chatrný (1925)
Milan Knížák (1940)
Jiří Valoch (1946)
J. H. Kocman (1947)

J. Róna: Píseň Lazarova, olej, 1988

UMĚNÍ PO AVANTGARDĚ

Po roce 1980 žádný směr, proud nebo tvůrčí program nevydržel dlouho. Uplyne několik let a už je tu jiná skupina malířů nebo sochařů, kteří hlásají něco „nového“. Obvykle jde o pravý opak toho, co zastávali ti před nimi. Tak se proti konceptům a akcím postavili ti, kdo malovali obrazy.

Novou vlnu malířství podpořili navíc i filosofové a spisovatelé, kteří cítili, že skončila doba umělecké moderny, tedy doba nadšeného hledání a objevování - a nastává čas **postmoderny**, období nevýbojné, pochybovačné a ne důvěřivé. Prosadil se názor, že všichni mají svou pravdu. Je tu volnost pro každou postoj, proto je možný návrat k historii a čerpání podnětů ze všech možných stylů z daleké i blízké minulosti.

Po roce 1978 se v Evropě představuje italská transavantgarda - skupina umělců malujících díla velkých formátů s figurálními náměty. V roce 1980 mladí Italové s mladými německými malíři vystavují na Bienále v Benátkách a vysílají do Evropy zřetelný signál, na který navazuje řada dalších tvůrců. Pro svou výrazovou sílu je tento proud označován jako „nová exprese“, či „noví divoči“.

Předchůdci postmoderního umění:

Francis Bacon (1909 - 1992) [frensis bejkn]
Georg Baselitz (1938) [bazelic]
A. R. Penck (1939) [penk]

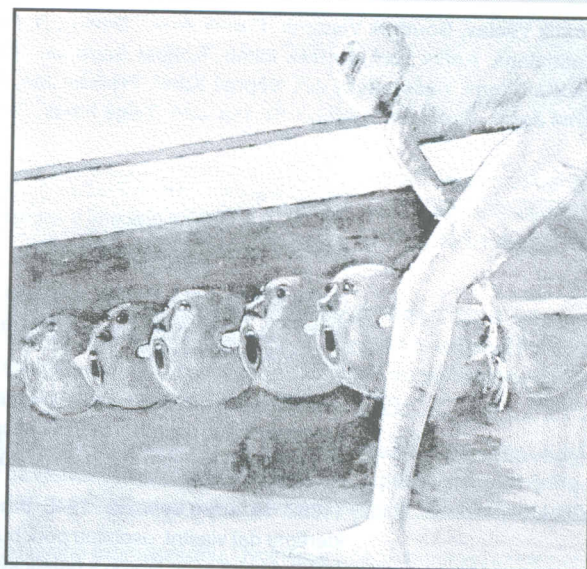
Michael Rittstein (1949)
Jiří Načeradský (1932)

Italská transavantgarda:

Sandro Chia (1946) [kia]
Francesco Clemente (1952) [frančesko klemente]
Mimo Paladino (1948)
Enzo Cucchi (1950) [kuki]

„Noví divoci“ v Německu:

Reiner Fetting [rajnr]
Elvíra Bachová (1951)
Walter Dahn (1951) [dán]
Markus Lüpertz (1941) [lyperz]
Jiří Georg Dokoupil (1954)
Milan Kunc (1944)

J. Sopko: Počítadlo, olej, 1981

„Noví divoci“ v Americe:

David Salle (1952) [dejvid sej]
Julian Schnabel (1951) [džulien šnábl]
Keith Haring (1958) [kit hering]
Jean-Michel Basquiat (1960) [žán-mišel baskia]

skupina Tvrdohlaví (1987 - 1990)
Jiří David (1956)
Jaroslav Róna (1957)
Stanislav Diviš (1953)
Petr Nikl (1960)
Michal Gabriel (1960) a další

ZÁVĚR STOLETÍ

Po roce 1990 se prosadilo velké množství autorů. Z nepřehledné řady jmen vynikají:

Jonathan Borofsky (1942) [džounetn]
Roberto Longo (1953)
Jeff Koons (1955) [džef kúns]

Jiří Beránek (1945)
Václav Bláha (1949)
Kurt Gebauer (1941)
Ivan Kafka (1952)
Vladimír Novák (1947)
Ivan Ouhel (1945)
Petr Pavlík (1945)
Jiří Sopko (1942) a další

Mimo skupiny se uplatňují například:

Tony Cragg (1949) [touny kreg]
Anish Kapoor (1954) [aniš kapúr]
Magdalena Jetelová (1946)

Vladimír Kokolia (1956)
František Skála (1956)
Martin Mainer (1959)
Michal Cihlár (1960) a další